
Lietuvos Respublikos

1918 - 1940 m.

---

vyriausybių ministrų

---

biografinis žodynas

Lietuvos edukologijos
universitetas

Mokslo ir enciklopedijų
leidybos centras

VILNIUS, 2016

Knygos leidybą parėmė

Redakcinė kolegija:

Prof. dr. Aivas RAGAUSKAS, redkolegijos pirmininkas (LEU),
Dr. Arūnas BUBNYŠ (LGGR, LII),
Dr. Danutė BLAŽYTĖ-BAUŽIENĖ (LII),
Dokt. Algis BITAUTAS, atsakingasis sekretorius (LEU),
Prof. dr. Zenonas BUTKUS (VU),
Prof. dr. Sandra GRIGARAVIČIŪTĖ (LEU),
Dr. Saulius GRYBKASKAS (LII),
Dr. Giedrius JANAUSKAS (VDU),
Dr. Robertas JURGAITIS (LEU),
Dr. Rimantas MIKNYS (LII),
Dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ (LII, LEU),
Dr. Mindaugas TAMOŠAITIS (LEU)

Sudarytojai:

dokt. Algis BITAUTAS (LEU),
dr. Mindaugas TAMOŠAITIS (LEU)

Recenzentai:

Prof. dr. Jonas VAIČENONIS (VDU),
Prof. dr. Vygantas VAREIKIS (KU)

Mokslinis redaktorius

dr. Mindaugas TAMOŠAITIS (LEU)

Rekomenduota spaudai Lietuvos edukologijos universiteto Lietuvos istorijos katedros posėdyje 2016 m. spalio 21 d. (protokolo Nr. 5),
Istorijos fakulteto tarybos posėdyje 2016 m. lapkričio 7 d. (protokolo Nr. 11)

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais internete, platinti jo kopijas – parduoti, nuomoti, teikti panaudai, be autorių sutikimo išleisti ir versti. Taip pat draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Mindaugas Tamošaitis, 2016
© Algis Bitautas, 2016
© Artūras Svarauskas, 2016
© Albertas Broga, apipavidalinimas, 2016
© Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016

ISBN 978-5-420-01778-4
UDK 342.5(474.5)(092)(035)
Ta79

Turinys

Pratarmė	9
-----------------	----------

Įvadas	20
---------------	-----------

Ministrų kabinetas Lietuvos politinės sistemos sandaroje	20
--	----

Laikinių vyriausybės sudarymo principai (1918–1920 m.)	26
--	----

Vyriausybės parlamentiniu laikotarpiu (1920–1926 m. pabaiga)	38
--	----

Vyriausybės autoritariniu periodu (1926 m. pabaiga–1940 m.)	56
---	----

Lietuvos Respublikos 1918–1940 m. vyriausybių ministrų biogramos	75
---	-----------

Aleksa Jonas Pranas	75	Dobkevičius Jonas	141
Aravičius Petras	82	Dovydaitis Pranas	144
Audėnas Juozas	86	Draugelis Eliziejus	149
Biržiška Mykolas	90	Endziulaitis Antanas	153
Bistras Leonas	96	Fridmanas Bernardas (<i>Friedman Bernard</i>)	156
Bizauskas Kazys	101	Galvanauskas Ernestas	158
Bruckus Joelis (<i>Bruck Joel; Brutzk Yulius</i>)	106	Germanas Kazys	167
Čaplikas Julius	109	Giedraitis Balys	169
Čarneckis Valdemaras Vytautas	113	Grinius Kazys	173
Čepinskis Vincas	117	Gudauskas Jonas	180
Černius Jonas	124	Yčas Jonas	183
Čiurlionis Stasys	128	Yčas Martynas	189
Daukantas Teodoras Marijonas	131	Indrišiūnas Julius	194
Dirmantas Stasys	136	Jankevičius Juozas	197

Janulaitis Augustinas	200	Raštikis Stasys	326
Jokantas Kazimieras	204	Reinys Mečislovas	333
Juodakis Petras	209	Rimka Albinas	338
Jurgutis Vladas Rafaelis	212	Rozenbaumas Šimšonas (<i>Rozenbaum Šimšn, Rosenboim Shimshon</i>)	343
Kairys Steponas	217	Rusteika Steponas	347
Karoblis Vincas	221	Siemaška Domininkas (<i>Сямашка Дамінік</i>)	352
Karvelis Petras	223	Skaisgiris Juozas	356
Klimas Petras	227	Skipitis Rapolas	359
Krikščiūnas Jurgis	232	Skučas Kazys	362
Krupavičius Mykolas	237	Sleževičius Mykolas	367
Leonas Petras	242	Sližys Balys	375
Leonas Silvestras	247	Soloveičikas Maksas (<i>Soloveičik Maks; Solieli Manahem</i>)	379
Liatukas Pranas	250	Stanišauskis Jokūbas	382
Lozoraitis Stasys	255	Starkus Zigmąs Pranas	385
Masiliūnas Jonas	260	Stašinskas Vladas	389
Masiulis Boleslovas Jonas	263	Stulginskis Aleksandras	393
Matulionis Povilas	265	Sutkus Jonas	399
Merkys Antanas	268	Šakenis Konstantinas	402
Mironas Vladas	276	Šernas Jokūbas	407
Musteikis Ignas	281	Šilingas Stasys	411
Musteikis Kazys	286	Šimkus Jonas	417
Noreika Liudas	290	Šimoliūnas Jonas	421
Norus-Naruševičius Tomas	294	Šniukšta Petras	425
Oleka Kazimieras	299	Tamošaitis Antanas	429
Paknys Juozas	301	Tomaševičius Benediktas	436
Papečkys Juozas	304	Tonkūnas Juozas	438
Petrulis Vytautas	308	Tūbelis Juozas	442
Požela Vladas	313		
Purickis Juozas	318		
Putvinskis Stasys	323		

Tumėnas Antanas	448	Vileišis Petras	480
Urbšys Juozas	453	Vileišis Vytautas	485
Variakojis Jonas	460	Voldemaras Augustinas	488
Varonka Jazepas (<i>Варонка Язеп</i>)	465	Zaunius Dovas	496
Velykis Mykolas	468	Žadeikis Povilas	501
Vygodskis Jakuvas (<i>Wygodzki Jakub</i>)	472	Žalkauskas Karolis	504
Vileišis Jonas	475	Žilinskas Aleksandras	507
		Žukas Konstantinas	510

Lietuvos Respublikos 1918–1940 m. vyriausybių ministrų kolektyvinė biografija 514

Sutrumpinimai ir santrumpos	530
Priedai	532
Iliustracijų sąrašas	545
Asmenų rodyklė	548
Summary	560

Lietuvos Respublikos 1918–1940 m. vyriausybių ministrų kolektyvinė biografija

Publikuojant Žodyną, buvo siekta kartu pateikti tam tikrus ministrų kolektyvinės biografijos tyrimų rezultatus. Greta spausdintinio knyginio varianto lygiagrečiai buvo sudaryta kompiuterinė ministrų duomenų bazė, kurios tikslas – iš didelės biogramų apimties atrinkti mažai struktūruoto teksto informacijos bei ją panaudoti, lyginant ir teikiant naujoms išvadoms. Tam pasitarnavo *Microsoft Office Access* formatu susikurta duomenų bazė, taip buvo lengviau apdoroti ir susisteminti nemažą dalį duomenų¹⁴⁵.

Ministrų teritorinė kilmė. Apibendrinus duomenis apie ministrų gimimo vietą, teko konkrečias geografines vietas, kaimus, vienkiemius, dvarus, valsčius keisti platesniais regionais, tokiais kaip apskritys ar valstybės. Dėl to susidurta su tam tikrais sunkumais, priskiriant vieną ar kitą gyvenamąją vietą atitinkamai apskričiai, nes keitėsi apskričių ribos ir dydžiai carinės Rusijos imperijos ir Nepriklausomos Lietuvos Respublikos laikotarpiu¹⁴⁶. Apskaičiavus biogramų duomenis, aiškėja, jog teritorinės kilmės atžvilgiu dauguma ministrų buvo kilę iš Užnemunės ar Šiaurės Lietuvos regionų (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Ministrų teritorinė kilmė

Eil. Nr.	Gimimo apskritis	Ministrų skaičius	Procentas	Eil. Nr.	Gimimo apskritis	Ministrų skaičius	Procentas
1.	Marijampolės	13	13 %	13.	Švenčionių	3	3 %
2.	Biržų	11	11 %	14.	Utenos	3	3 %
3.	Gimė už LR ribų	10	10 %	15.	Vilkaviškio	3	3 %
4.	Šiaulių	9	9 %	16.	Alytaus	2	2 %
5.	Raseinių	7	7 %	17.	Palangoje (Guobinos apskr.)	2	2 %
6.	Panevėžio	6	6 %	18.	Vilniuje	2	2 %
7.	Rokiškio	6	6 %	19.	Kėdainių	1	1 %
8.	Ukmergės	5	5 %	20.	Mažeikių	1	1 %
9.	Telšių	4	4 %	21.	Naumiesčio	1	1 %
10.	Kauno	3	3 %	22.	Trakų	1	1 %
11.	Seinų	3	3 %	23.	Zarasų	1	1 %
12.	Šakių	3	3 %	Iš viso:		100	100,00 %

¹⁴⁵ Pl. žr. Stancelis V., Kompiuterinės duomenų bazės panaudojimas Lietuvos parlamentarizmo istorijos tyrimams, *Parlamento studijos*, 2004, nr. 2, p. 176–195; Stancelis V., Lietuvos parlamentarų žodyno duomenų bazės projektas (pagal „Lietuvos Steigiamojo Seimo (1920–1922 metų) narių biografinį žodyną“), *Parlamento studijos*, 2006, nr. 7, p. 107–128.

¹⁴⁶ Pvz., Ministras Pirmininkas Antanas Tumėnas gimė Kurkliečių k., Ragelių vlsč., Novoaleksandrovsko apskr. (dabar – Zarasų), kai kuriuose leidiniuose priskiriama Rokiškio apskr.

20 nuotr. Rinkuškių k. evangelikų reformatų Variakojų šeima. Sėdi iš kairės: Jonas Variakojis (Susisiekimo ministerijos valdytojas, krašto apsaugos ministras, nuo 1922 m. evangelikų reformatų Sinodo kuratorius), duktė Darata Variakojytė, tėvai Jurgis ir Zanė Variakojai, sūnus Julius. Stovi iš kairės: sūnus Petras (evangelikų reformatų bažnyčios kuratorius) su žmona Koste, sūnus Jurgis su žmona Emilija, duktė Emilija Januševičienė su vyru Motiejumi, apie 1928 m.

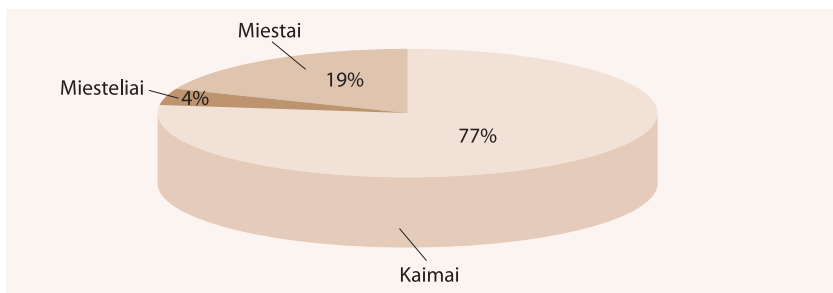
Neabejotinas ryšys tarp ministrų kilimo vietų (Marijampolės, Biržų, Šiaulių apskritys) ir tai, kad šie kraštai buvo vieni šviesiausių tautinio atgimimo židinių, o palyginti mažiau ministrų kilę iš skurdesnių Rytų Lietuvos ir Pietų Lietuvos regionų. Galima paaiškinti ir gana didelį ministrų, gimusių už Lietuvos Respublikos ribų, skaičių (10 %). XIX–XX a. sandūroje dėl žemo Lietuvos industrializacijos lygio vykstant emigracijai, dalis ūkininkų šeimų darbo ieškojo labiau išsivysčiusiuose carinės Rusijos imperijos kraštuose: dabartinės Latvijos (Rygoje, Liepojoje) bei Rusijos (Sankt Peterburge, Ufoje) miestuose. Tuo galime paaiškinti dalies ministrų kilmę už dabartinės Lietuvos teritorijos ribų. Dėl minėtos priežasties Rusijos imperijoje gimė: L. Bistras (Liepojoje) lietuvių darbininko, išvykusio uždarbiauti į Latviją, sūnus; K. Bizauskas (Pavilostoje, dab. Latvija) kooperatyvo tarnautojo šeimoje; B. Giedraitis ir S. Rusteika (abu Rygoje) darbininkų šeimose (įdomi detalė: vėliau geri draugai B. Giedraitis ir S. Rusteika buvo ne tik nepriklausomos Lietuvos ministrai, tačiau juos ištiko ir tas pats likimas – abu žuvo Červenės apylinkėse (dab. Baltarusija); V. Vileišis (Ufoje, dab. Rusija), jo tėvas inžinierius P. Vileišis tuo metu, kai gimė V. Vileišis, Ufoje statė didelį geležinkelio tiltą; T. Daukantas (Sankt Peterburge). Į šią teritorinės kilmės ministrų grupę įtraukti ir tautinių mažumų atstovai – gudų ir žydų reikalų ministrai: Š. Rozenbaumas (Pinske, Minsko gub., dab. Baltarusija) J. Vygodskis (Bobruiske, dab. Baltarusija), J. Varonka (Sokulkoje, Bialystoko apylinkėse,

Gardino gub., dab. Lenkija). Išskirtinis atvejis – vienintelis iš Mažosios Lietuvos kilęs ministras D. Zaunius (Rokaičių k., Gumbinės vlsč., Pakalnės apskr., dab. Kaliningrado sr., Rusija).

Pagal teritorinę kilmę galime atsekti ir ministrų konfesinę priklausomybę. Pavyzdžiui, Biržų apskr. gimę ministrai: J. Yčas, M. Yčas, J. Šernas, J. Variakojis buvo evangelikai reformatai.

Natūralu, kad valstietiška krašte dauguma ministrų (77 %) gimė kaimuose¹⁴⁷ (įskaitant dvarus ir vienkiemius). Šiek tiek mažesnė, bet jau besiformuojanti Lietuvos miestų teritorinės kilmės grupė (19 % – įskaitant gimusius už LR ribų). Vilniuje gimė D. Siemaška¹⁴⁸ (nusigyvenusių Raseinių bajorų šeimos tėvas Vilniuje dirbo sodininku), S. Šilingas; Kaune – S. Lozoraitis (inteligento Motiejaus Lozoračio šeimoje), M. Soloveičikas (stambaus žydų pirklio šeimoje), K. Žukas (neturtingų miestiečių šeimoje); Šiauliuose – B. Tomaševičius; Panevėžyje – B. Fridmanas (žydų pirklių šeimoje); Palangoje – J. Bruckus (Palangoje tėvas Davidas Brutzkus buvo gintaro pirklys); V. Jurgutis (miestiečių darbininkų šeimoje); Raseiniuose – S. Dirmantas; Kupiškyje – J. Černius (Kupiškio mstl., tėvas mūrininkas Kazimieras Černius), P. Matulionis; Kuršėnuose – S. Raštikis (tėvas zakristijonas).

Nedidelė ministrų bendrijos dalis kilo iš miestelių (4 %). Tai: M. Biržiška (Viekšnių mstl., tėvas Antanas Biržiška užsiėmė gydytojo praktika), B. Masiulis (Tverėčiuje), Z. Starkus (iš Rudaminos mstl. mokytojo, turėjusio bajoriškų šaknų, Simono Starkaus šeimos); A. Žilinskas (Veiveriuose) (žr. 1 diagramą).

1 diagrama. Ministrų teritorinė kilmė

¹⁴⁷ Daug sunkumų kilo nustatant I. Musteikio gimimo vietą. Skirtinguose šaltiniuose jį nurodoma nevienodai. Lietuvos centriniam valstybės archyve (LCVA) saugomuose dokumentuose ir jo paties raštuose teigiama: I. Musteikis gimė Dūdų k. (arba Dūdos palivarke), Daugėliško vlsč., Švenčionių apskr., tačiau viename tarnybos lape rašoma, kad gimė Elvirovo (Elvyravos) dvare (210 dešimtinių) netoli Kuršėnų. Kita vertus, daugelyje enciklopedinių leidinių *Lietuvių enciklopedijoje*, *Lietuvos albume*, *JAV lietuviai* nurodoma gimimo vieta – Vyžuonų mstl., Utenos apskr.

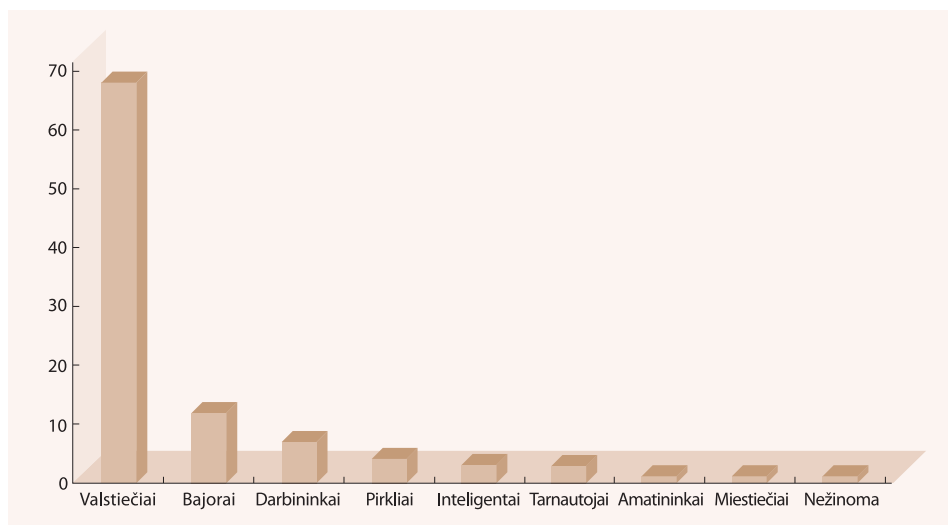
¹⁴⁸ Pastaba: 1931 m. D. Siemaškos ranka surašytoje autobiografijoje, pasiųstoje Latvijos ugniagesių organizacijos sąjungai ir pridėtoje prie D. Siemaškos apdovanojimo lapo (Latvijos 3 žvaigždžių ordino), rašyta, kad gimė Surdegų k., Subačiaus vlsč., Panevėžio apskr. (Senas Draugas, „A. a. Domininkas Siemaška, kovai su gaisrais referentas“, *Lietuvos gaisrininkas*, 1932, nr. 12, p. 5–9).

Ministrų socialinė kilmė. Nustatyti ministrų socialinę kilmę irgi tapo nemaža problema. Absoliuti dauguma, net 68 ministrai, buvo kilę iš valstiečių sluoksnio. Todėl valstiečių kilmės ministrus buvo stengiamasi skaidyti į smulkesnius vienetus:

- 1) mažžemiai ir bežemiai (neturtingi valstiečiai) – 9;
- 2) vidutiniai – 5;
- 3) pasiturintys valstiečiai – 22.

Deja, dėl šaltinių trūkumo (pvz., nurodoma – kilęs iš valstiečių) tikslaus minėtų kategorijų skaičiaus nepavyko nustatyti, todėl šie asmenys priskirti kategorijai „valstiečiai“ – 32. Susumavę „valstiečius“ ir aiškių valstiečių kategorijų ministrus, gauname bendrą valstiečių socialiniam sluoksniui priskirtinų ministrų skaičių (68 %). Tokiu būdu galime susidaryti išsamų ministrų kolektyvinės bendrijos socialinės kilmės paveikslą (žr. 2 diagramą). Turint omenyje, kad valstiečiai sudarė Lietuvos gyventojų daugumą, šie parametrai yra dėsningi.

2 diagrama. Ministrų socialinė kilmė

Antra pagal dydį buvo bajorų kilmės ministrų grupė – 12 asmenų. Bajoriškas šaknis turėjo J. Aleksa, M. Biržiška, T. Daukantas, S. Dirmantas, J. Purickis, S. Putvinskis, D. Siemaška (nusigyvenusių Raseinių bajorų palikuonis), M. Sleževičius, Z. Starkus, V. Stašinskas, S. Šilingas, B. Tomaševičius. Kiti ministrai buvo kilę iš darbininkų – 7, pirklių – 4, inteligentų – 3, tarnautojų – 3, amatininkų – 1, miestiečių – 1. Vieno ministro socialinės kilmės nepavyko nustatyti¹⁴⁹.

¹⁴⁹ Karolio Žalkausko asmens byloje anketiniuose duomenyse skiltyje „Šeimyninis padėjimas (Jei vedęs, įvardyti šeimos narius ir nurodyti jų amžių)“ rašoma: Tėvas Vincentas – 60 metų, sesuo Elizabeta – 17 m., broliai – Valentinas – 18 m., Vilgelmas – 25 m. (abu tarnauja Lietuvos kariuomenėje) (Karlininko Karolio Žalkausko anketiniai duomenys / 1920 m./,

Pažymėtina, kad visi 4 pirklių sluoksniui priskirtini asmenys – žydų reikalų ministrai J. Bruckus, B. Fridmanas, M. Soloveičikas, J. Vygodskis.

Lyginant nepriklausomos Lietuvos ir XIX a. asmenų socialinės kilmės duomenis, matyti, kad visuomenės gyvenime jie jau nebevidino ryškesnio vaidmens. Nemažai bajorų 3–4 dešimtmečiais nenoriai prisimindavo savo kilmingas šaknis. Pavyzdžiui, J. Purickis savo tėvą minėdavo buvus ūkininką, nors pavardė ir dokumentai rodo, kad jis buvo kilęs iš lietuvių bajorų¹⁵⁰.

Ministrų pasiskirstymas pagal tautybę. Nepriklausomos Lietuvos vyriausybės buvo grynai lietuviškos kilmės (93 ministrai), išskyrus baltarusių (gudų) ir žydų reikalų ministrus be porfelių (žr. 5 lentelę). Kuriantis nepriklausomai Lietuvai, baltarusių klausimas buvo sudėtingas ir persipynęs su tuometės Lenkijos ir Sovietų Rusijos interesais kontroliuoti dabartinę Baltarusijos teritoriją. 1918 03 25 paskelbta baltarusių valstybė – Baltarusijos Liaudies Respublika (BLR) – buvo silpna, egzistavo labai trumpai ir nedispo-

5 lentelė. Tautinių mažumų ministrų kaita vyriausybėse

Eil. Nr.	Vyriausybė	Gudų reikalų ministras (darbo Vyriausybėje laikas)	Žydų reikalų ministras (darbo Vyriausybėje laikas)
1.	A. Voldemaro	Varonka Jazepas (nuo 1918 12 09–1918 12 26)	Vygodskis Jakovas (nuo 1918 12 11 ¹⁵¹ –1918 12 26)
2.	M. Sleževičiaus	Varonka Jazepas (1918 12 26–1919 03 12)	Vygodskis Jakovas (1918 12 26–1919 01)
3.	P. Dovydaičio	–	–
4.	M. Sleževičiaus	Varonka Jazepas (1919 04 12–1919 10 07)	Soloveičikas Maksas (1919 04 12–1919 10 07)
5.	E. Galvanausko	Varonka Jazepas (1919 10 07–1920 06 19)	Soloveičikas Maksas (1919 10 07–1920 06 19)
6.	K. Griniaus	Siemaška Domininkas (1920 06 19–1922 02 02)	Soloveičikas Maksas (1920 06 19–1922 02 02)
7.	E. Galvanausko	Siemaška Domininkas (1922 02 02 iki 1922 08 01)	Soloveičikas Maksas (1922 02 02 iki 1922 04 12) Bruckus Joelis (nuo 1923 m. pradžios)
8.	E. Galvanausko	–	Fridmanas Bernardas (1923 02 22–1923 06 29)
9.	E. Galvanausko	Galvanauskas Ernestas (l.e.p. 1923 06 29–1924 06 18)	Rozenbaumas Šimšonas (1923 06 29 iki 1924 02 12)

LCVA, f. 930, ap. 2 ž, b. 7, l. 13, 13 a. p.). Tai, kad K. Žalkauskas gimęs Šukionių dvare, Pakruojo vlsč., Šiaulių apskr., nepatvirtina prielaidos, kad jį galime priskirti prie bajorų, nes, pvz., K. Germanas, gimęs Svetošino dvare, Paežerėlių vlsč. Šakių apskr., yra kilęs iš kaimo darbininkų šeimos.

¹⁵⁰ Selenis V., *Lietuvos istorikų bendrija 1918–1944 metais: kolektyvinės biografijos tyrimas*, Vilnius, 2007, p. 68.

¹⁵¹ [vairiuose šaltiniuose nurodytos skirtingos datos.

21 nuotr. Pirmoji Baltarusijos Liaudies Respublikos vyriausybė. Sėdi antras iš dešinės J. Varonka, pirmasis BLR Ministras Pirmininkas ir užsienio reikalų sekretorius, vėliau I, II, IV ir V LR vyriausybių gudų reikalų ministras

navo visa tauta, teritorija ir valdžia¹⁵². Buvęs pirmasis BLR Ministras Pirmininkas ir užsienio reikalų sekretorius Jazepas Varonka, matydamas abejotinas šios respublikos perspektyvas, pradėjo bendradarbiauti su Lietuvos valdžia. 1918 11 27 LVT posėdyje kartu su kitais šešiais baltarusių atstovais buvo kooptuotas į LVT ir netrukus paskirtas gudų reikalų ministru be portfelio.

Iš viso I–IX vyriausybėse dirbo 5 žydų tautybės ministrai (dar minėtinas Nachmanas Rachmilevičius, kuris 1918 12 26–1920 04 22 buvo prekybos ir pramonės viceministras) ir du gudų tautybės ministrai (taip pat minėtinas A. Voldemaro Krašto apsaugos ministerijos viceministru paskirtas surusėjęs baltarusis Kiprijonas Kondratavičius 1918 11 23–1918 12 22).

Ministrų be portfelio postai tarpukario Lietuvos vyriausybėse išliko maždaug iki 1924 m. II Seime daugumą turėjęs krikščionių demokratų blokas panaikino abi tautinių mažumų ministerijas. Tam lemiamos įtakos turėjo krikščionių demokratų nesutarimai su žydų frakcija I Seime, kuomet žydai balsavo prieš krikdemų siūlomą E. Galvanausko vyriausybę. Todėl pasikeitusiomis sąlygomis tautinės mažumos liko be savo ministerijų. Žydų reikalams atstovavo jų pačių rinkta Žydų taryba¹⁵³.

Ministrų pasiskirstymas pagal lytį. Per visą nepriklausomos Lietuvos laikotarpį ministrais buvo skiriami tik vyriškosios lyties atstovai (100 %). Vie-

¹⁵² Augulis J., „Tarpukario ministrų be portfelio tradicija tęsiama“, *Tautinių bendrijų naujienos*, 2008, nr. 4(27), p. 3–4.

¹⁵³ Skipitis R., *Nepriklausoma Lietuva*, Chicago, 1967, p. 456.

nintelė moteris, bandžiusi profesionaliai reikštis Ministrų kabinete – Felicija Bortkevičienė (1873–1945), žymi visuomenės veikėja, spaudos darbuotoja, StS Lietuvos valstiečių sąjungos atstovė¹⁵⁴. 1918 m. pab. sudarinėjant II vyriausybę, M. Sleževičius pasiūlė maitinimo ir viešųjų darbų ministre F. Bortkevičienę. Ši kandidatūra sulaukė ne tik dešiniųjų, bet ir kairiųjų protesto.

22 nuotr. Felicija Bortkevičienė

M. Sleževičiui pritarė tik S. Šilingas. Ministrų kabineto narys J. Šernas pareiškė, jog „Ligi šio laiko moterys pas mus nedalyvavo politikos gyvenime. Paskyrimas moteries į Kabineta galėtų sugadinti jo autoritetą.“ J. Vileišis nurodė, „kad Maitinimo ministerija bus didžiausių užsipuldinėjimų objektu – tuo žvilgsniu jos valdytoją skirti moterį per daug drąsu.“ S. Šilingas pažymėjo: „p. Bortkevičienė gerai pažįsta ūkio reikalus ir yra labai darbšti.“ V. Stašinskas šiuo klausimu buvo kategoriškas: „neatėjo dar tas laikas, kai moterį galima būtų statyti Valdžios priešakyje – tai būtų per daug neatsargus žingsnis.“ S. Šilingas bandė sušvelninti diskusiją pareiškdamas: „Lietuvoje moterys yra daugiau gerbiamos kaip užsienyje ir jos Kabineto autoritetą nesugadins. Be to, moterys reikalauja vietų

savo atstovėms ir Valstybės Taryboje.“ J. Tūbelis nurodė: „kad šį klausimą mes negalime rišti – moterų teisės paaiškės tik Steigiamajame Seime“¹⁵⁵.

Taigi, nors daugelyje Europos valstybių po Pirmojo pasaulinio karo riboti politines teises lyties požiūriu buvo atsisakyta, tačiau, kaip pažymi A. Mikalauskas: „pirmaisiais valstybingumo metais moters viešajame sektoriuje nebuvo reglamentuota, tačiau viešojo sektoriaus srityse dar labai aiškiai dominavo vyrai. Pirmaisiais valstybingumo metais moters veikla viešajame sektoriuje nebuvo reglamentuota, tačiau į moterų galimybes užimti vadovaujamas pareigas žvelgta atsargiai“¹⁵⁶. Pateiktas pavyzdys iš Ministrų kabineto sudarymo protokolo puikiai iliustruoja šį aspektą.

Pirmaisiais nepriklausomybės metais tokią padėtį būtų galima sieti su XIX a. carinėje Rusijoje sunkiai įveikiamomis kliūtimis moteriai įgyti aukštąjį išsilavinimą bei eiti pareigas valstybės tarnyboje. Vis dėlto vėlesniais metais net ir įgytas aukštasis išsilavinimas moters padėties nepakeitė¹⁵⁷. Trečiojo dešimtmečio antrojoje pusėje vadovaujamas pareigas užėmė vyrai, kurie ir vėliau nebuvo linkę jų užleisti moterims. Dėl jauno vadovų amžiaus ir ilga-

¹⁵⁴ Pl. žr. Stakeliūnaitė D., „Bortkevičienė Felicija“, *LStSNBŽ*, Vilnius, 2006, p. 105–108; Subačius L., *Aplenkusi laiką. Felicija Bortkevičienė 1873–1945*, Vilnius, 2010.

¹⁵⁵ 1918 12 25 Ministrų Kabineto posėdžio protokolas, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 9, l. 35, 35 atv.

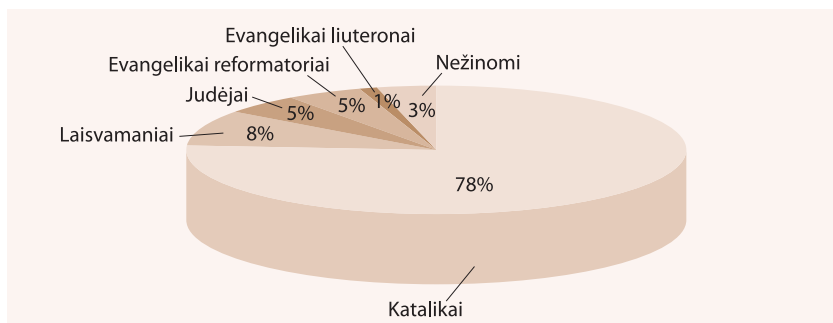
¹⁵⁶ Mikalauskas A., *Valstybės tarnautojai ir valstybės tarnyba Pirmojoje Lietuvos Respublikoje (1918–1940)*. Daktaro disertacija. Humanitariniai mokslai, istorija (05 H). Kaunas, 2007, *LNB RS*, f. 132–4187, l. 110.

¹⁵⁷ Jurėnienė V., *Lietuvių moterų judėjimas XIX amžiaus pabaigoje–XX amžiaus pirmoje pusėje*, Vilnius, 2006, p. 290.

laikės tarnybos perspektyvų kelią moterims į aukštesnes pareigybes galėjo atverti nebent generacijų kaita bei visuomenės nuostatų pokyčiai¹⁵⁸.

Be pateikto F. Bortkevičienės pavyzdžio, iliustruojančio moterų vaidmenį Ministrų kabinetų veikloje, daugiau nebuvo ir vargu, ar galėjo būti. Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu moteris turėjo tenkintis vyro karjeros rėmėjos vaidmeniu, namų šeimininkės pareigomis.

Ministrų konfesinė priklausomybė. Duomenys, surinkti apie ministrų konfesinę priklausomybę, turi būti interpretuojami labai atsargiai. Natūralu, kad katalikiškoje šalyje dominavo katalikų tikybos ministrai (žr. 3 diagramą).

3 diagrama. Ministrų konfesinė priklausomybė

Tačiau kur kas sunkiau nustatyti LVLS ir LSDP ministrų konfesiją, kurie, nors ir būvę krikščytai, dauguma buvo laisvamaniai¹⁵⁹. Laisvamanių būta 8 ministrų: J. Aleksa, V. Čepinskis, E. Galvanauskas, K. Grinius, S. Kairys, P. Leonas, P. Matulionis, M. Sleževičius. Nedidelės kitos konfesinės grupės: 5 judėjai (visi žydų tautinės mažumos atstovai), 5 evangelikai reformatai (J. Yčas, M. Yčas, J. Šernas, J. Variakojis ir D. Zaunius), 1 evangelikas liuteronas (K. Žalkauskas)¹⁶⁰. Šis rodiklis atspindi bendrą Lietuvos gyventojų konfesinį pasiskirstymą.

Ministrų išsilavinimas ir profesija. Ministrų išsilavinimo ir įgytos profesijos analizė tapo nelengvu uždaviniu. Sudėtinga ministrą priskirti kuriai profesijos kategorijai, nes dažnai ministrai buvo daugialypės asmenybės. Pvz., J. Gudauskas iš pradžių Peterburge prie Švietimo apygardos išlaikė egzaminus ir gavo pradinės mokyklos mokytojo vardą, mokytojavo. Tik vėliau, 1922 m. pradėjęs dirbti Teisingumo ministerijoje, baigė Lietuvos u-to

¹⁵⁸ Mikalauskas A., *Valstybės tarnautojai ir valstybės tarnyba Pirmojoje Lietuvos Respublikoje (1918–1940)*. Daktaro disertacija. Humanitariniai mokslai, istorija (05 H). Kaunas, 2007, LNMMB RKRS, f. 132–4187, l. 110–111.

¹⁵⁹ Pvz., S. Kairys, nors vaikystėje buvo krikščytas Kurklių katalikų bažnyčioje, vėliau pakeitė savo pažiūras – archyve suraštoje I Seimo narių užpildytoje anketoje grafoje „Tikyba“ jis nurodė, jog nepriklauso „jokiai iš oficialiai pripažįstamų tikybinių sistemų“. Ilgūnas G., „Kairys Steponas“, *LRSNBŽ*, Vilnius, 2007, p. 304–307.

¹⁶⁰ Pastaba: nepavyko nustatyti šių ministrų konfesinės priklausomybės: K. Germano, P. Liatuko, J. Paknio.

Teisės f-tą. Tokiu atveju ministrai priskirti tai profesijai, kurią įgijo baigę aukštąją mokyklą.

Atkreiptinas dėmesys, kad, tiriant ministrų išsilavinimą, išryškėja dalies ministrų mikrogrupės elgsena. Pavyzdžiui, dalis ministrų buvo baigę ar kartu mokėsi tose pačiose mokyklose, o vėliau tai galėjo tapti vienijančiu veiksmu formuojant vyriausybes. Net aštuoni ministrai yra buvę Palangos progimnazijos auklėtiniais: V. Jurgutis, S. Kairys, P. Liatukas, L. Noreika, R. Skipitis, J. Šimkus, P. Šniukšta ir P. Žadeikis. Palangoje mokėsi ir A. Smetona. Mintaujos (dab. Jelgava, Latvija) gimnazijoje mokėsi šie ministrai: K. Jokantas, V. Mironas, M. Sleževičius, V. Stašinskas, J. Tūbelis (kartu ir A. Smetona) ir kt. Dalis jų priklausė slaptai „Kūdikio“ draugijai ir už atsisakymą melstis rusų kalba buvo pašalinti. Šiaulių gimnazija subrandino nemenką būrį iškilų Lietuvos socialdemokratų, vėliau ministrų: M. Biržišką, V. Čepinskį, S. Kairį ir A. Janulaitį.

Pagal profesiją ministrai pasiskirstė taip: 37 teisininkai, 15 inžinierių, 14 kariškių, 6 agronomai, 6 ekonomistai, 5 dvasininkai, 4 chemikai, 3 istorikai, 2 miškininkai, 1 felčeris, 1 spaudos darbuotojas, 1 veterinaras (žr. 6 lentelę).

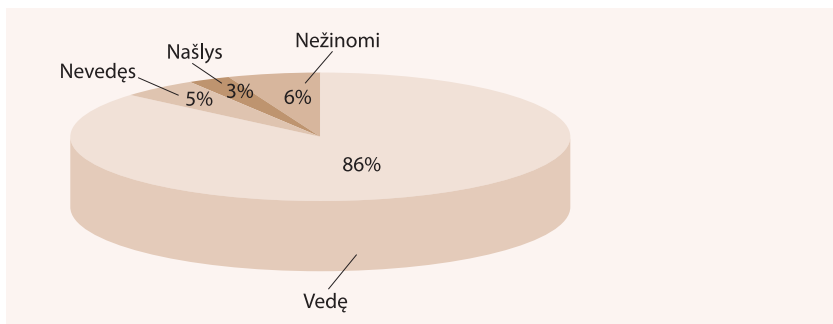
6 lentelė. Ministrų profesijos

Eil. Nr.	Profesija	Ministrų skaičius	Procentas	Eil. Nr.	Profesija	Ministrų skaičius	Procentas
1.	Teisininkai	37	37 %	8.	Chemikai	4	4 %
2.	Inžinieriai	15	15 %	9.	Istorikai	3	3 %
3.	Kariškiai	14	14 %	10.	Miškininkai	2	2 %
4.	Agronomai	6	6 %	11.	Felčeriai	1	1 %
5.	Ekonomistai	6	6 %	12.	Spaudos darbuotojai	1	1 %
6.	Dvasininkai	5	5 %	13.	Veterinarai	1	1 %
7.	Gydytojai	5	5 %	Iš viso:		100	100,00 %

Nenuostabu, jog to meto sąlygomis tarp ministrų dominavo teisininkai – net 37 % visos bendrijos. Kiek mažesnis dvasininkų skaičius: 5 ministrai buvo katalikų kunigai (V. Jurgutis, M. Krupavičius, V. Mironas, J. Purickis, M. Rejnys). Tiesa, jau vėliau kai kurie ministrai kunigystės atsisakė. Pvz., 1925 m. kunigystės atsisakė V. Jurgutis, 1929 m. – J. Purickis katalikų kunigas, nors nuo kunigystės atitolo gerokai anksčiau. Akcentuotina, jog daugelis ministrų tėvų norėjo, kad jų sūnūs būtų kunigais, todėl nemaža ministrų bendrijos dalis studijavo, o kai kurie ir baigė kunigų seminarijas, tačiau į kunigus neįsišventino. Pvz., J. Čaplikas 1909 m. baigė Sankt Peterburgo dvasinę seminariją, tačiau kunigu netapo; L. Noreika 1908 m. baigė Peterburgo dvasinę akademiją, tačiau savo noru iš dvasinės akademijos išstojo,

J. Paknys 1904 m. įstojo į Kauno kunigų seminariją, tačiau, joje pasimokęs apie metus, pasitraukė; A. Stulginskis 1908 m. baigė Kauno kunigų seminariją, tačiau įšventinimo atsisakė; A. Tamošaitis 1913–1915 m. mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune.

Ministrų pasiskirstymas pagal amžių. Atsižvelgiant į tai, kad ministrų „pasiskirstymas“ vyriausybėse buvo netolygus (žr. 1 lentelę), nuspręsta atskiro ministrų amžiaus grafiko nerengti, nes kai kurie ministrai dirbo ne vienoje vyriausybėje, arba pareigas ėjo labai trumpą laiką. Tačiau iš parengtų biogramų aiškėja, kad apie trečdalis atstovų buvo darbingiausio amžiaus vyriškiai: per 30 ministrų buvo nuo 40 iki 45 metų, per 20 ministrų nuo 35 iki 40 metų. Jauniausiais ministrais tapo, būdami vos 27 metų, K. Bizauskas ir J. Varonka. Jauni ministrais tapo: P. Klimas (29 metų), E. Draugelis, A. Endziulaitis, J. Šernas, K. Žalkauskas (31 metų), J. Krikščiūnas, A. Merkys, Z. Starkus (32 metų). Vyriausias ministras dirbo tautinio atgimimo veikėjas P. Vileišis, juo tapęs būdamas 71 metų. Vyriausi amžiumi buvo ir tautinių mažumų ministrai: B. Fridmanas, Š. Rozenbaumas (po 64 metus), J. Vygodskis (61 metų). Atlikta analizė leidžia daryti išvadą, kad ministrais dirbo jauni, darbingo amžiaus sulaukę asmenys.

4 diagrama. Ministrų šeiminių padėtis

Ministrų šeiminių padėtis ir giminystės ryšiai. Absoliuti dauguma, net 89 ministrai, buvo sukūrę šeimas (žr. 4 diagramą). Pažymėtina, kad kategorijai „vedę“ priskirtini tik 86 ministrų bendrijos nariai. 3 ministrus priskyrėme prie našlių kategorijos, nes paskyrimo metu nebeturėjo žmonos (S. Kairys buvo vedęs du kartus, tačiau pirmoji žmona, iš dvarininkų kilusi baltarusių poetė Aloiza Paškevič-Ciotka, 1916 m. mirė nuo jos gimtajame krašte siautuosios šiltinės, o antrą kartą S. Kairys vedė 1923 m.; P. Aravičius taip pat buvo vedęs du kartus: pirmoji žmona Marija Kulvietytė-Aravičienė anksti, 1928 m., mirė, o antrą kartą P. Aravičius vedė 1930 m.; analogiškas K. Griniaus atvejis). 5 ministrai buvo nevedę (dvasininkai V. Jurgutis, M. Krupavičius, V. Mironas, M. Reinys bei vienintelis viengungis tarp ministrų T. Norus-Naruševičius). 6 ministrų šeiminių padėties nepavyko nustatyti (B. Fridmanas, B. Masiulis, K. Oleka, D. Siemaška, J. Šimoliūnas, J. Varonka).

Net 7 ministrai buvo vedę po du kartus: P. Aravičius, K. Grinius, S. Kairys, I. Musteikis, R. Skipitis, J. Šernas, A. Žilinskas. D. Zaunius buvo vedęs net tris kartus.

Įdomus aspektas, kad ministrai (išskyrus tautinių mažumų ministrus), viešai skelbė savo lietuvišką tapatybę, neretai į žmonas imdavę ne lietuvaites (apie 15 % ministrų žmonių). Tautine priklausomybe ministrų žmonos išsidėsto taip: 6 rusės – L. Bistro žmona rusų katalikė Ana Starceva (Ona Bistriene), V. Čepinskio žmona, iš inteligentų kilusi Marija Korš-Čepinskienė, J. Dobkevičiaus žmona Tverės kunigaikštystė Valentina Tepliakova, S. Rusteikos žmona Klaudija Ivanovna Mekson, J. Šimkaus žmona Nadežda Šimkienė, M. Velykio žmona Olga Michailovna Gudko; 3 prancūzės – E. Galvanausko žmona Berta Galvanauskienė, J. Šerno antroji žmona žydų tautybės prancūzė Vera Fainberg Šernienė-Goldenstein (pranc. Vera Charnasse-Goldenstein), A. Volde-maro žmona Matilda Delahay-Voldemarienė; 1 anglė – D. Zauniaus antroji žmona Dorote Rosalynn Law (su ja išsiskyrė), 1 vokiėtė – V. Poželos žmona Enny (Enna) Joanna Martha Kittler-Kapsitz; 1 ukrainietė – J. Purickio žmona stačiatikė Jelena (Elena) Skriabina; 1 baltarusė – S. Kairio pirmoji žmona Aloiza Paškevič-Ciotka.

Visų ministrų žmonių socialinei kilmei nustatyti trūksta duomenų, kad būtų galima juos pateikti procentais. Dažniausiai pasitaikydavo, kai kilęs iš kurio nors socialinio sluoksnio asmuo vesdavo to paties sluoksnio atstovę. Pvz., iš pasiturinčių ūkininkų kilęs P. Dovydaitis vedė valstietę Marcelę Bacevičiūtę (vaikystės draugę ir kaimynę). Apie vedybas yra rašęs: „Aš, dėkui Dievui, „nepirilipau“ nei prie jokios svetimtautės ir taip pat nė prie jokios iš Lietuvos atvykusios „vyro žvejotojos“, nes su „gražiąja lyčia“ iš viso mano santykiai studentaujant buvo gerokai „egzotiški“, nagi nei aš į ją, nei ji mane visai „nedomino“... ir tokioms „kavaliariškoms“ pareigoms, kaip kad panelėms kinų „užfundyti“ arba palydėti, aš nebuvau priaugęs“¹⁶¹. Nuo valstiečių nesiskyrė ir bajorai, dažnai sau žmonas rinkdavęsi to paties sluoksnio atstoves – bajoraites. Pvz., iš stambaus dvarininko šeimos kilęs S. Putvinskis vedė grafų Zubovų dukterį Dariją Zubovaitę; baronų giminės atstovas S. Šilingas vedė bajorų kilmės Emiliją Bytautaitę.

Svarbu pabrėžti, kad pasitaikė atvejų, kai iš valstiečių kilę ministrai vesdavo bajoraites (7 atvejai). Pvz., iš valstiečių kilusio J. Skaisgirio žmona Stasė Daugėlaitė-Skaisgirienė – senos Daugėlių bajorų giminės, savo ištakas skaičiuojančios nuo 1413 m., palikuonė; iš bežemių valstiečių (žemės nuomotojų) šeimos kilusio P. Šniukštos žmona Vincenta Mongirdaitė-Šniukštienė, kilusi iš Lietuvos bajorų Mongirdų giminės Mišučių šakos; pasiturinčių ūkininkų sūnaus J. Tūbelio žmona – iš dvarininkų šeimos kilusi Jadvyga Chodakauskaitė-Tūbelienė (Prezidento A. Smetonos žmonos Sofijos Chodakauskaitės jaunesnė

¹⁶¹ Vasiliauskienė A. *Akmenuotas patrioto kelias*. Vilnius, 2001, p. 44.

23 nuotr. Emilijos ir Stasio Šilingų šeima. Šilingai turėjo devynias dukras: Laimą, Daivą, Danguolę, Saulenę, Ramintą, Rusnę, Audronę, Vingrą ir Galindą. Ilguvos dvaras Misiūnų palivarke (Šakių apskr.), apie 1931 m.

sesuo); iš stiprių ūkininkų kilusio J. Variakojo žmona Elena Grabauskaitė Končienė-Variakojienė – iš grafų Grabovskių (herbas „Topór“) giminės; iš valstiečių kilusių brolių Vileišių žmonos – bajoraitės: J. Vileišio žmona Ona Teodora Kazakauskaitė-Vileišienė, kilusi iš bajorų Kosakovskių šeimos; P. Vileišio žmona Elena (Alina) Zinaida Moščinskaitė-Vileišienė – iš Gardino neturtingų dvarininkų šeimos. Ne visuomet bajoraičių tėvai pritardavo santuokai su žemesnio socialinio sluoksnio vyrais. Pvz., J. Vileišio uošvė Apolonija Liseckaitė-Kazakauskienė (1856–1944), kuri kilusi iš senos, turtingos lenkų aristokratų giminės, buvo nusistačiusi prolenkiškai: „Kai Ona sutiko ištekėti už J. Vileišio, šiam jos žingsniui griežtai paprieštaravo motina – anot jos, bajoraitė negalinti tekėti už nekilmingo jaunikio. Tada dėdė grafas Stanislovas Kazimieras Kosakovskis (Kossakowski), tapęs Onos globėju po jos tėvo mirties, 1902 m. iškėlė jai vestuves savajame Vaitkuškio dvare“¹⁶².

Nemaža dalis ministrų, nors ir buvo sukūrę šeimas, vaikų neturėjo: L. Bistras, J. Indrišiūnas, E. Galvanauskas, S. Kairys, J. Purickis, M. Sleževičius, M. Velykis, J. Urbšys, K. Žalkauskas, K. Žukas.

Ministrų vedybos atskleidžia glaudžius ministrų ir apskritai Lietuvos politinio elito giminystės ryšius. Išskirtini šie atvejai: B. Giedraitis buvo Prezidento A. Smetonos žmonos Sofijos Smetonienės pusbrolis, jo sesuo Stasė Giedraitytė-Šakenienė buvo ištekėjusi už K. Šakenio (juos sutuokė Smetonų

¹⁶² Aničas J., *Alena ir Mykolas Deveniai*, Vilnius, 1997.

24 nuotr. Zigmas Starkus ir Uršulė Urniežiūtė-Starkienė (centre) vestuves šventė Prezidento Aleksandro Stulginskio (jis ant laiptų dešinėje pusėje) dvare Jokūbave, kuris juos ir supiršo, 1926 m.

šeimos artimas bičiulis „pilkasis kardinolas“ V. Mironas). Kita B. Giedraičio sesuo Bronė Giedraitytė-Špakevičienė buvo ištekėjusi už Fredos sodininkystės mokyklos direktoriaus J. Špakevičiaus, kuriam, 1932 m. pablogėjus J. Aleksos ir A. Smetonos santykiams, buvo prognozuojamas žemės ūkio ministro postas. S. Raštikio žmona Elena Marija Smetonaitė, A. Smetonos brolio Motiejaus ir Barboros Smetonų dukra (1929 m. tuokė V. Mironas).

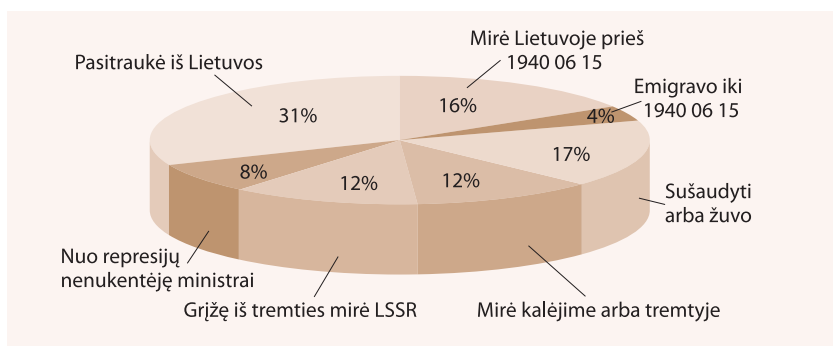
K. Musteikis buvo vedęs III Seimo nario Vinco Rudvalio dukrą Gražinę Rudvalytę. Amžininkai pasakojo, kad ministras K. Musteikis, Prezidentas A. Smetona ir kiti aukšti karininkai ne kartą lankėsi Oranų kaime, buvusioje V. Rudvalio sodyboje.

S. Dirmanto žmona Domicėlė Olšauskaitė (Alšauskaitė)-Dirmantienė buvo kunigo, politiko bei visuomenės veikėjo Konstantino Olšausko sesuo. M. Yčo žmona Hypatija Šliūpaitė-Yčienė-Žiūrienė buvo trečioji Jono Šliūpo dukra. S. Kairio antroji žmona Ona Leonaitė-Kairienė – garsaus teisininko ir ministro Petro Leono dukra. S. Lozoraičio žmona Vincenta Matulaitytė-Lozoraitienė – LR Valstybės kontrolieriaus Vinco (Vincenzo) Matulaičio dukra.

Atskirai reikėtų paminėti, kad ministrų broliai ir seserys taip pat reikėsi politinėje veikloje. Ministras buvo broliai Jonas ir Petras Vileišiai, bei P. Vileišio sūnus Vytautas Vileišis; Martynas ir Jonas Yčiai. V. Petrulio vyresnis brolis kun. Alfonsas Petrusis – Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signataras. Įdomu, kad dalis ministrų šeimos narių pasuko skirtingu Lietuvos ateities

matymo keliu. Pavyzdžiui, J. P. Aleksos brolis Zigmas (Zigmontas) Aleksa-An-garietis buvo neabejotinas lietuviškos komunistinės minties autoritetas. M. Biržiškos brolis Vaclovas Biržiška 1919 m. tapo Vinco Mickevičiaus-Kap-suko vyriausybės Vilniuje Švietimo komisaru. V. Poželos brolis Karolis Požela (Požėla) revoliucionierius, vienas iš LKP įkūrėjų, vienas iš „Keturių komunarų“ po 1926 12 17 įvykusio valstybės perversmo Lietuvos valdžios apkaltintas ko-munistinio perversmo organizavimu, praėjus dešimčiai dienų, sušaudytas.

Pažymėtina, kad šiandiniame Lietuvos politiniame elite galime įžvelgti savotiškų politinių dinastijų tęstinumą, gavusių pradžią dar nepri-klausomos Lietuvos ministrų šeimose. Tokioms dinastijoms priklauso svei-katos apsaugos ministras Juras Požela, Karolio Poželos provaikaitis, Seimo narys Povilas Urbšys, kurio giminaitis J. Urbšys.

5 diagrama. Ministrų likimai

Ministrų likimai po 1940 m. 1940 06 15 Lietuvą okupavus Sovietų Są-jungai, daugelio ministrų gyvenimai baigėsi tragiškai. Atsižvelgiant į tai, kad skirtinguose šaltiniuose duomenys apie ministrų likimus įvairuoja, teko dar kartą juos susisteminti ir suskaičiuoti¹⁶³. Ministrų likimams suklasifikuoti buvo išskirtos šios kategorijos (žr. 5 diagramą):

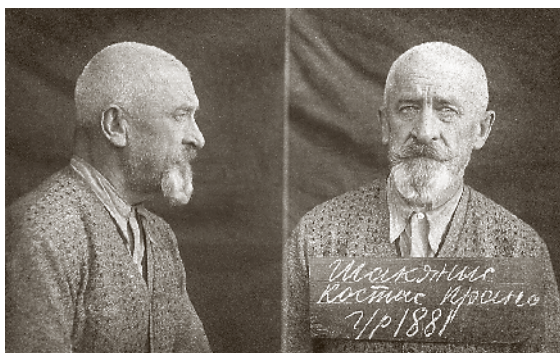
- 1) Mirė Lietuvoje prieš 1940 06 15 – 16 ministrų;
- 2) Emigravo iki 1940 06 15 – 4 ministrai;
- 3) Sušaudyti arba žuvo – net 17 ministrų!;
- 4) Mirė kalėjime arba tremtyje – 12 ministrų;
- 5) Nuo represijų nenukentėję ministrai – 8;

¹⁶³ Apie sušaudytus, nukankintus, mirusius kalėjime, lageryje ar tremtyje ministrus nemažai rašyta: Ašmenskas V., *Didžiosios tautos aukos*, Vilnius, 2009 (3-iasis patais. leid.). Paminėtinas kelis kartus perspausdintas G. Adomaičio straipsnis: Adomaitis G., „Sušau-dytas ministrų kabinetas“, *Lietuvos aidas*, 2005 02 17, nr. 39(9528). Autorius nurodo, kad per visą nepriklausomybės laikotarpį dvidešimt vienoje vyriausybėje dirbo 100 Ministrų kabineto narių. Betgi 2015 10 30 pateiktame straipsnyje su pakeitimais ir papildymais rašoma, jog dirbo 97 Ministrų kabineto (MK) nariai; prieiga per internetą: http://www.xxiainz.lt/numeriai/2015/10/30/atmi_01.html [žr. 2016 04 10].

6) Grįžę iš tremties mirė LSSR – 12;

7) Pasitraukė iš Lietuvos – 31.

Iš pateiktos diagramos matyti, kad okupacijos pradžioje 17 ministrų jau buvo mirę ir 4 emigravę dar iki 1940 m. (Š. Rozenbaumas mirė 1934 m., iš Lietuvos į Palestiną emigravo 1924 m.). Daugiau negu pusę likusių vienaip ar kitaip palietė sovietinės ir nacistinės represijos¹⁶⁴. Žiauri statistika rodo, kad nuo Lietuvos okupacijos pradžios 1940 06 15 iki karo pabaigos 1945 09 02 mirė net 32 ministrai, iš jų net 17 buvo sušaudyta! Paminėtini per vokiečių okupaciją nukentėję ministrai: J. Vygodskis nacių nukankintas (kitur – sušaudytas) mirė Lukiškių kalėjime. Tragiški likimai ištiko J. Aleksą, P. Klimą, kurie nukentėjo

25 nuotr. Buvusio Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko, švietimo ministro, Valstybės kontrolieriaus Konstantino Šakenio (1881–1959 m.), 1941 06 15 d. suimto ir išsiųsto į SSRS NKVD pataisos darbų lagerį Krasnojarsko krašte (Kraslaga), nuotraukos. 1941 m.

nuo abiejų totalitarinių režimų. Štuthofio koncentracijos stovykloje kalėjo J. P. Aleksa, V. Jurgutis. P. Klimą vokiečiai suėmė 1942 m. Prancūzijoje ir kalino koncentracijos stovyklose, 1943 m. pabaigoje išsiuntė į Lietuvą. M. Kruvaciūsus už tai, kad kartu su J. P. Aleksa pasirašė memorandumą prieš vykdomą žydų tautos naikinimą, 1942 m. vokiečių suimtas, kalintas Eitkūnų ir Tilžės kalėjimuose. Išskirtinis J. P. Aleksos atvejis – jis vienintelis XX a. Lietuvos politikas, už patriotinę veiklą kalintas caro žandarų, du

kartus sovietų ir nacių okupantų. Tremtis stipriai paveikė buvusius pirmuosius šalies asmenis. Pvz., K. Šakenio sūnus R. Šakenis, aplankęs tėvą tremtyje, rašė: „Prieš dešimtį metų iš Veleniškių k. išvežtas gražus tvirtas vyras buvo virtęs „klipata“ užgesusiomis akimis“¹⁶⁵.

Trečdalis ministrų – 31 asmuo – suprasdami, kas jų laukia okupuotoje Lietuvoje, emigravo (dauguma iš pradžių į Vokietiją, o vėliau į JAV). Pvz.,

¹⁶⁴ Tenka pastebėti, kad iki šiol įvairiuose šaltiniuose, net enciklopedijose, tragiškai mirusių ministrų datos, vietos ir aplinkybės nurodytos skirtingai. Tiksli žūties data ir vieta nežinoma šių ministrų: J. Masiliūno, A. Tamošaičio, B. Tomaševičius, J. Vygodskio. Pvz., paini J. Masiliūno žūties data ir vieta – vienur rašyta, kad mirė 1942 12 25 koncentracijos stovykloje Krasnojarsko kr. Rešiotų stotyje, kitur rašoma, kad 1942 12 28 sušaudytas Puksoje lageryje, Plesecko r., Archangelsko sr., Karelijoje. Kitas pavyzdys: vienur rašoma, kad pirmasis tragiško likimo sulaukęs ministras A. Tamošaitis mirė 1940 11 sovietų saugumo pareigūnų nukankintas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime, kitais duomenimis, išvežtas į kalėjimą Maskvoje, kur ir mirė (žr. Anušauskas A., Sviderskytė G., *XX amžiaus slaptieji archyvai*, Vilnius, 2008, p. 31).

¹⁶⁵ Šakenis K., *Konstantinas Šakenis iki „Vaizdų ir minčių nelaisvėje“*, Vilnius, 1997, t. 1–2.

K. Musteikis kartu su Prezidentu Antanu Smetona 1940 06 15 pasitraukė iš Lietuvos. Tragiška lemtis palietė dalį emigravusių ministrų šeimų, pvz., S. Kairio, S. Raštikio šeimas (plačiau žr. ministrų biogramas). J. Urbšys vienintelis iš ministrų sulaukė Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo ir mirė būdamas 95 metų 1991 04 30.

E. Galvanauskas, pasižymėjęs nepriklausomos Lietuvos kūrimo procese, buvęs V–IX vyriausybėse Ministrų Pirmininku, finansų, prekybos ir pramonės ministru, kurį laiką ėjęs užsienio reikalų, susisiekimo ir gudų reikalų ministro pareigas, vėliau paskutinėje XXI vyriausybėje dirbęs finansų ministru, vienintelis iš nepriklausomos Lietuvos ministrų sutiko 1940 05 17 Justo Paleckio sudarytoje marionetinėje Liaudies vyriausybėje kurį laiką eiti finansų ministro pareigas (iki 07 05) ir laikinai – susisiekimo ministro pareigas.

Algis Bitautas